

BÖLÜM 5

COVID-19 PANDEMİSİNDE ÇOCUK SAĞLIĞI

Ayşe İNALTEKİN¹
Burak METE²

GİRİŞ

Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkan Yeni Tip Koronavirüs (COVID-19) salgını, kısa bir süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına almış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 11 Mart 2020'de pandemi olarak ilan edilmiştir. Türkiye'de ilk COVID-19 vakası bildirimini ise 11 Mart 2020 tarihinde yapmıştır ⁽¹⁾. COVID-19 pandemisinin tüm dünyada başta sağlık olmak üzere ekonomi, psikoloji, sosyal yaşam ve eğitim üzerine önemli etkileri olmuştur. Bu etkiler ve yansımaları devam etmektedir. COVID-19 salgınının ve etkilerinin ne zaman sonlanacağı bilinmemektedir ⁽²⁾. 2021 Eylül ayı itibariyle küresel olarak bildirilen vaka sayısı yaklaşık 220 milyon iken ölüm sayısı 4,5 milyonun üzerindedir ⁽³⁾. COVID-19 herhangi bir yaşta ciddi şekilde hastalığa yol açabilmekte veya ölüme neden olabilmektedir. Kardiyovasküler hastalık, diyabet, kronik akciğer hastalıkları veya kanser gibi altta yatan tıbbi durumları olanlarda COVID-19 hastalığının daha ciddi seyretme olasılığının yüksek olduğu bilinmektedir ⁽⁴⁾.

COVID-19 hastalığı her yaş grubundan kişileri etkileyebilmektedir. İleri yaşta ki kişilerde daha ciddi sonuçlar doğurması ile birlikte çocuklar ve çocuk sağlığı üzerinde de önemli etkileri vardır. COVID-19 pandemisinin ve hastalığının çocuk sağlığı üzerindeki etkileri doğrudan (hastalığın kendisinden kaynaklı) veya dolaylı (eğitim, sosyal, ekonomik vb.) olabilmektedir ⁽²⁾. Çocuklarda COVID-19 hastalığı yetişkinlere göre daha hafif seyretse de risk grubunda olan çocuklarda (astım, kardiyovasküler hastalık, diyabet, obezite, immünsupresyon) ağır seyredebilmektedir. Ayrıca yetişkinlerde görülmeyen sadece çocuklarda görülen MIS-C adı verilen bir klinik tabloya da neden olabilmektedir ⁽⁵⁾. COVID-19 salgınının toplumdaki yayılımını kontrol altına almak için alınan önlemler çocukların eğitim durumunu, sağlık hizmetlerine ulaşma koşullarını etkilemiştir. Pandemi dö-

¹ Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD.,
aysecirak87@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD.,
burakmete2008@gmail.com

KAYNAKLAR

1. T.C. Sağlık bakanlığı (2020). *Covid-19 Genel Bilgiler, Epidemiyoloji ve Tanı*. (07.09.2021 tarihinde <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid19rehberigenelbilgilerepidemiyolojiivetanipdf.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
2. Calbay, H., & Altay, S. Pandemi Sürecinde Çocuk Ve Yaşlı Olmak. *Sosyal Hizmet "Social Work"*, Temmuz 2021, 85.
3. WHO (2021). *Weekly epidemiological update on COVID-19*. (07.09.2021 tarihinde <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update-on-covid-19---7-september-2021> adresinden ulaşılmıştır.)
4. WHO (2020). *Coronavirüs Disease* (07.09.2021 tarihinde https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1 adresinden ulaşılmıştır.)
5. Qui H., Wu J., Hong L. et al. Clinical and Epidemiological Features of 36 Children with Coronavirus Disease 2019(COVID-19) in Zhejiang, China: an Observational Cohort Study. *The Lancet*, 2020, 20, 689-697
6. Chan J.F., Yuan S., Kok K. et al. A familial cluster of pneumonia associated with the 2019 novel coronavirus indicating person-to-person transmission: a study of a family cluster. *Lancet*, 2020, 395(10223), 514-523.
7. Mustafa NM, Selim LA. Characterisation of COVID-19 Pandemic in Paediatric Age Group: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal of Clinical Virology* 2020;128:104395.doi:10.1016 / j.jcv.2020.104395.
8. Bi Q., Wu Y., Mei S. et al. Epidemiology and transmission of COVID-19 in shenzhen China: Analysis of 391 cases and 1,286 of their close contacts. *Lancet Infect Dis*. 2020, 20, 911-919
9. Costi, S., Caporali, R., Cimaz, R. Dealing with COVID-19 in a pediatric rheumatology unit in Italy. *Pediatric Drugs*, 2020, 22, 263-264
10. Centers for Disease Control and Prevention. Coronavirus Disease 2019 in Children - United States, February 12-April 2, 2020. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep.*, 69, 422-426
11. Dong Y, Mo X, Hu Y, et al. Epidemiology of COVID-19 among children in China. *Pediatrics*. 2020.
12. Yang P, Wang X, Liu P, Wei C, He B, Zheng J, et al. Clinical characteristics and risk assessment of newborns born to mothers with COVID-19. *Journal of Clinical Virology* 127 (2020) 104356.
13. Hong H, Wang Y, Chung H-T. et al. Clinical characteristics of novel coronavirus disease 2019 (COVID-19) in newborns, infants and children. *Pediatrics and Neonatology*.
14. Xia W, Shao J, Guo Y et al. Clinical and CT features in pediatric patients with COVID-19 infection: Different points from adults. *Pediatric Pulmonology* 2020; 55: 1169-74.
15. Tezer H, Demirdağ T B. Novel coronavirus disease (COVID-19) in children. *Turk J Med Sci*, (2020) 50: 592-603 doi:10.3906/sag-2004-174
16. Dhochak N, Singhal T, Kabra SK. et al. Pathophysiology of COVID-19: Why Children Fare Better than Adults? *The Indian Journal of Pediatrics Received*: 2020.
17. Miao H., Li H., Yao Y. et al. Update on recommendations for the diagnosis and treatment of SARS-CoV-2 infection in children. *European Journal of Clinical Microbiology & Infectious Diseases*, 2020, 39, 2211-222
18. Rowley A.H. Understanding SARS-CoV-2-Related Multisystem İnflammatory Syndrome in Children. *Nat Rev Immunol*, 2020, 20, 453-454
19. Periyakaruppan M, Kumar S, Kandasamy S, et al. COVID Abdomen: SARSCoV-2 Infection on presenting as 'Acute Abdomen' in a Child. *Critical Care & Emergency Medicine*, 2020, 1-5.
20. Dufort EM, Koumans EH, Chow EJ et al. Multisystem inflammatory syndrome in children in New York State. *N Engl J Med*, 2020, 383(4):347-358.
21. Evliyaoğlu O. Children with chronic disease and COVID-19. *Turk Pediatri Ars* 2020; 55(2): 93-4.
22. Gülşah, Ş. E. N., & Mısırlıoğlu E. D. Astımlı Çocuklarda COVID-19 Etkisi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 15(3), 251-255.
23. Pietrobelli A, Pecoraro L, Ferruzzi A et al. Effects of COVID-19 Lockdown on Lifestyle Behaviors in Children with Obesity Living in Verona, Italy: A Longitudinal Study. *Obesity*, 2020. Doi: 10.1002/oby.22861.

24. Erdoğan F. F. COVID-19 ve çocuk nörolojisi. *Nörolojik Bilimler ve COVID-19*, 1, 61-4.
25. Coşkun A. B, Çiğdem Z, & Polat S. COVID-19'un Çocuklar Üzerindeki Dolaylı (İkincil) Etkilerinin İncelenmesi, Geleneksel Derleme. *Türkiye Klinikleri J Pediatr*, 2021, 30(2), 145-52
26. Chanchlani N, Buchanan F, & Gill P. J. Addressing the indirect effects of COVID-19 on the health of children and young people. *CMAJ*, 2020, 192(32), E921-E927.
27. Yıldız Y, Telatar T. G, Baykal M ve ark. Covid-19 Pandemisi Döneminde Aşı Reddinin değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 200-205
28. Wani F.A, Rather R.H, Ahmad M. Self-reported unmet healthcare needs during coronavirus disease-19 pandemic lockdown. *International J of Medical Science and Public Health*, 2020, 9(9): 503-507.
29. Büyüksöy G. D. B, Özdl K, Çatiker A. COVID-19 Pandemisinde 6-12 Yaş Arası Çocuklarda Karşılanmamış Sağlık Hizmeti Gereksinimleri. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(1), 4-17.
30. Özceylan U. D. G, Kolcu Ö. Ü. G. (2020) .Covid-19'un Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerine Etkileri.
31. WHO. 11.09.2021 tarihinde <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines/advice> adresinden erişilmiştir.
32. Akoğlu G, & Karaaslan B. T. Covid-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2020, 5(2), 99-103
33. Türkiye Psikiyatri Derneği Ruhsal Travma ve Afet Çalışma Birimi (2020). *COVID19 ve çocuklar*. (11.09.2021 tarihinde <https://www.psikiyatri.org.tr/menu/161/cov%4%B1d-19-ve-ruh-sagligi> adresinden erişilmiştir.)
34. Jiao W. Y, Wang L. N, Liu J et al. Behavioral and Emotional Disorders in Children during the COVID-19 Epidemic. *The Journal of Pediatrics*, 2020. doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.03.013
35. Humphreys K. L, Myint M. T, Zeanah C. H. Increased risk for family violence during the COVID-19 pandemic. *Pediatrics*, 2020, 146(1).
36. Cluver L, Lachman J.M, Sherr L, "Parenting In A Time Of COVID-19". *Lancet*, 2020. 395.10231
37. UNICEF. (2006). Behind the closed doors: The Impact of Domestic Violence on Children, New York, UNICEF.
38. Parolin Z. Unemployment and child health during COVID-19 in the USA. *Lancet Public Health*. 2020;5(10):e521-e522
39. WHO. (2019). *World Health Organization. Coming of Age: Adolescent Health*. (11.09.2021 tarihinde <https://www.who.int/health-topics/adolescents/coming-of-age-adolescent-health> adresinden erişilmiştir.)
40. TÜİK. (2019). *Türkiye İstatistik Kurumu. Yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus*. 11.09.2021 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=945 adresinden erişilmiştir.
41. T.C. Sağlık Bakanlığı. (2016). *Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği*. (11.09.2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=17051veMevzuatTur=7veMevzuatTertip=5> adresinden erişilmiştir.)
42. Almomani E. Y, Qablan A. M, Atrooz F. Y. The Influence of Coronavirus Diseases 2019 (COVID-19) Pandemic and the Quarantine Practices on University Students' Beliefs About the Online Learning Experience in Jordan. *Front Public Health*, 2020, 8, 595874. doi:10.3389/fpubh.2020.595874
43. Kürtüncü M, Kurt A. COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2020, 7(5), 66-77.
44. Yorguner N, Bulut N.S, Akvardar Y. An Analysis of the Psychosocial Challenges Faced by the University Students During COVID-19 Pandemic, and the Students' Knowledge, Attitudes, and Practices Toward the Disease. *Noro Psikiyatr Ars*, 2020, 58(1), 3-10. doi:10.29399/npa.2750
45. Loades M. E, Chatburn E, Higson-Sweeney N, Rapid Systematic Review: The Impact of Social Isolation and Loneliness on The Mental Health of Children and Adolescents in The Context of COVID-19. *Journal of The American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 2020, 59(11), 1218-1239.e3.